

Nr 690

Av herr Strandberg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående tillskott till Norrbottens järnverk aktiebolag.

(Lika lydande med motion nr 850 i Andra kammaren)

Stockholm den 13 april 1966

Bertil Strandberg (h)

Nr 691

Av herrar Akerlund och Strandberg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående tillskott till Norrbottens järnverk aktiebolag.

(Lika lydande med motion nr 849 i Andra kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till Norrbottens järnverk framhåller föredragande departementschefen att »det är av utomordentligt stor principiell betydelse att företaget tekniskt och kommersiellt stabiliseras så att det på ett affärsmässigt godtagbart sätt kan hävda sig i den hårdnande konkurrensen på stålmarknaden». I denna deklARATION vill vi till alla delar instämna. Det är för Norrlands ekonomiska utveckling i stort av synnerlig vikt att företag och inte minst statliga storföretag göres vinstgivande så att tron på framtida växande sysselsättningsmöjligheter kan bevaras. En granskning av läget för Norrbottens järnverks del visar emellertid tyvärr enligt uppgifter från propositionen, att företaget ligger långt från att fylla kravet på affärsmässighet. Sålunda eftersättes för närvarande ett årligt avskrivningsbehov av 30 miljoner kronor. Lägges därtill ett för övrig jämför-

bar svensk industri gällande förräntningskrav av lägst 12 procent före skatt på aktiekapitalet, vilket för NJA:s aktiekapital på 300 miljoner kronor gör 36 miljoner kronor, är underskottet totalt 66 miljoner kronor. Slås detta ut på de ca 3 300 anställda, betyder det 20 000 kr. per anställd och år. Detta är ett så högt pris för folkhushållet att betala för sysselsättningen, att kravet på större affärsrämsighet i driften måste resas med skärpa. Detta krav understrykes av vad departementschefen säger och vartill vi för närvarande ansluter oss »att järnverkets fortbestånd trots de aktuella svårigheterna inte kan sättas i fråga». Lika litet kan dock ifrågakomma att lämna järnverket ett stöd av allmänna medel i storleksordningen 20 000 kr. per anställd för oöverskådlig framtid. Företagets produktionsprogram, som i sin nuvarande sammansättning framkallat förlusterna, måste kunna anpassas till ändrade marknadsbetingelser, utan att företaget som sådant behöver uppges.

För att skapa och förbättra de allmänna förutsättningarna för försäljning av handelsstål har i olika etapper förädlingsgraden på bolagets produkter höjts. Detta har dock inte kunnat ske utan insats av stora kostnader. I ett fall, varmvälsverket för tunnplåt, synes en ren felinvestering föreligga. Härigenom har inte endast anläggningsvärden gått förlorade. Även syftet med förädlingen har förfelats, eftersom produkten i fråga inte varit kvalitetsmässigt godtagbar för försäljning eller fortsatt bearbetning. Därmed har också arbetskraft bundits för icke helt användbar och lönsam produktion. Detta kan ha varit en bidragande orsak till att den genomsnittliga produktionen av valsade produkter för avsalu legat vid ungefär oförändrad nivå under 1960-talets sex första år eller per anställd ca 130 ton, medan den för likartade verk i Mellansverige stigit till ca 160 ton per anställd. Med hänsyn till att, såsom framhålles i propositionen, löneutvecklingen belastat och även för framtiden väntas belasta bolaget tungt, framstår en målmedveten och energisk rationaliseringsprocess såsom ofrånkomlig. Vid valet av en måhända starkt önskad vidareförädling av stålet får insatserna härför vägas mot andra kostnader för investeringar i syfte att möjliggöra rationalisering av driften. Det investeringsprogram bolaget antyder torde få prövas av den utredning, som bolaget anmält sig skola igångsätta med anlitanande av utomstående expertis och som även departementschefen förordar. Vi delar uppfattningen att en sådan utredning bör företagas med det snaraste men vill understryka den här anförda rationaliseringssynpunkten, så att produktiviteten per anställd åter kan börja höjas.

Den allmänna utvecklingen på järn- och stålmarknaden har tvungit bolaget att i ökad utsträckning inrikta sin försäljning på den svenska marknaden varifrån numera ca 60 procent av fakturavärdet härrör. Med hänsyn härtill har behov gjort sig gällande av förutom en mera diversifierad produktion också en utbyggd försäljningsorganisation. Otvivelaktigt har bolaget på grund av sin geografiska belägenhet vissa nackdelar från marknadsföringssynpunkt och kostnader föranledda härav vid försäljning i Syd- och

Mellansverige liksom vid export söderut. Å andra sidan har bolaget motsvarande fördel i förhållande till mellansvenska järnverk och andra konkurrenter i fråga om frakter m. m. i norra Sverige och norra Finland, där ett befolkningsmässigt betydande upptagningsområde är för handen. En lokalt betingad marknad för bolagets produkter torde kunna uppärbetas därest försäljningsarbetet intensifieras. Vi förordar därför, att försäljningsorganisationen överses i detta syfte.

Bolaget har i sina skrivelser den 23 november 1965 och 18 februari 1966 hemställt om kapitaltillskott i form av aktieteckning. De nya medlen skulle användas för vissa i förstnämnda skrivelse omnämnda investeringar samt därutöver till att stärka den likvida ställningen, vilken betecknas som hårt ansträngd. Departementschefen, som anser att bolaget är i behov av nytt kapital, förordar ett aktieägartillskott av 100 miljoner kronor utan förräntnings- och återbetalningsskyldighet. Dessa medel skulle räcka till att inlösa vissa snart förfallande skuldförbindelser, slutföra pågående investeringar samt göra vissa ersättningsanskaffningar. Därutöver beräknar departementschefen 50 miljoner kronor för genomförande av vissa såsom angelägna betecknade nya investeringar. Eftersom dessa investeringar skall vara lönsamma föreslås bolaget tillföras beloppet såsom räntepliktig rörlig kredit i riksgäldskontoret genom höjning av kreditgränsen från nuvarande 75 miljoner kronor till 125 miljoner kronor. Denna finansieringsplan kan vi inte biträda.

Ett tillskott från staten-aktieägaren av inte mindre än 100 miljoner kronor, vilka tillföres bolagets inkomstsida i vinst- och förlusträkningen utan att belasta dess balansräkning, är otvivelaktigt en ren och mycket stor subvention. En sådan bör enligt vår mening icke förekomma, inte endast av psykologiska skäl. Den är dessutom en alltför uppenbar avvikelse från den även av departementschefen förordade principen om godtagbar affärs-mässighet i företagets skötsel. I likhet med bolagets styrelse anser vi därför, att aktiekapitalet bör höjas med 100 miljoner kronor och att staten såsom aktieägare tecknar de nya aktierna. Med hänsyn till att bolagets nuvarande reservfond är uppseendeväckande liten förordar vi, att de nya aktierna utges till en kurs av 120 procent och att härigenom inflytande 20 miljoner kronor tillföres reservfonden. Liksom ett aktieägartillskott är aktiekapitalet icke räntepliktigt. I princip är aktiekapitalet dock pliktigt att lämna utdelning om detta kan ske. För närvarande bedömes detta icke vara fallet.

Vid bifall till vårt förslag skulle aktiekapitalet komma att ökas från 300 till 400 miljoner kronor. I och för sig skulle aktiekapitalet icke kunna betecknas som onormalt stort vid någotdera av dessa belopp, därest anläggningstillgångarnas verkliga värde svarade däremot. Det framgår emellertid av redogörelsen i propositionen för bolagets ekonomiska läge, att vid utgången av år 1965 det bokförda värdet av anläggningarna var 48 miljoner kronor för högt, att det årliga avskrivningsbehovet beräknas till 30 miljoner kronor

samt att utsikterna för åren 1966 och 1967 till överskott i rörelsen bedöms pessimistiskt. Vidare meddelas, att lagerreserver förbrukats och rörelseförlust för år 1965 balanserats. Vid sådant förhållande bör enligt vår mening före nyteckningen av aktier bolagets balansräkning saneras genom nedskrivning av anläggningstillgångarnas bokförda värde och nedsättning av aktiekapitalet. Vi förordar i enlighet härmed, att aktiekapitalet nedsättes med 100 miljoner kronor.

Då enligt förslaget om nyteckning av aktier till 120 procent bolaget tillföres 20 miljoner kronor utöver departementschefens förslag skapas visst utrymme för omförmälda nya och lönsamma investeringar. För dessa behövs en rörlig kredit därigenom icke tagas i anspråk. Enligt vår mening bör i princip utöver aktiekapitalet långfristiga finansieringsformer såsom obligationslån o. d. och inte rörliga krediter från riksgäldskontoret anlitas för nya investeringar. I propositionen framhålles emellertid bl. a. att varulager och kundfordringar kräver betydande förlagsmedel. Till dels har dessa anskaffats genom upptagande av reverslån av sammanlagt 40 miljoner kronor. Därest staten ikläder sig garanti för lån av nämnda storleksordning borde möjlighet föreligga att täcka det aktuella behovet av förlagsmedel. Vi förordar därför att staten ikläder sig garanti för lån till Norrbottens järnverk aktiebolag av högst 40 miljoner kronor.

Beträffande den av bolagets styrelse anmälda utredningen bör den, såsom redan anförts, snarast komma till stånd. Enligt vår mening bör därvid särskilt undersökas i vad mån bolaget kan för framtiden förbättra sin ekonomi genom rationaliseringar, ändringar i sitt produktionsprogram och eventuellt upptagande av nya produkter på detsamma utan att storleksramen för bolagets verksamhet påtagligt spränges.

Åberopande det anförda hemställes,

att riksdagen måtte besluta att

a) Norrbottens järnverk aktiebolags nuvarande aktiekapital nedsättes med 100 miljoner kronor,

b) för nyteckning av aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag med 100 miljoner kronor till 120 % kurs anvisa på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier ett investeringsanslag av 120 miljoner kronor, varav 20 miljoner kronor tillföres reservfonden,

c) lämna Norrbottens järnverk aktiebolag garanti för lån till högst 40 miljoner kronor,

d) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionen i övrigt anförts.

Stockholm den 13 april 1966

Henrik Åkerlund (h)

Bertil Strandberg (h)